

Om Lectio divina – den andliga läsningen av Bibeln

– *Vishet! Var uppmärksamma!*

Diakonens utrop, en halvtimme in i gudstjänsten, får alla som börjat vandra i tankarna att vakna till med ett ryck. Församlingen släpper nu inte Evangeliet ur sikte när det bärs i procession till kyrkans mitt för att läsas, omgiven av ljus och insvept i rökelse: det är Kristus själv vi följer med blicken!

I Evangeliets skepnad står han mitt ibland oss och undervisar. Ljusen vittnar om honom som är Världens ljus; genom rökelsen förnimmer vi den ljuvliga doften av hans närvaro. Vi är där! Det är oss Jesus talar till och undervisar. Det är till just oss hans ord är riktade. I dag är frälsningens dag!

När liturgin i det kapell där vi firar gudstjänst varje söndag morgon, slottskapellet i Bjärka-Säby, alltid inleds med procession framträder pilgrimsmotivet: Guds folk som ett pilgrimsfolk, vandrande genom tiden, på väg mot det himmelska Jerusalem. Söndagens liturgi är en glänta i tiden där förflutenhet och framtid konvergerar i nuet: Guds handlande i historien görs närvarande, utspelas inför våra ögon, på samma gång som vi som vi deltar i den himmelska festen. Vi hör vad inget öra hört, och är ögonvittnen till händelser som ännu inte inträffat.

Främst i processionen bärs Evangelieboken, lyft mot himlen, så att alla kan se den. Här gestaltas en bibelsyn: "Nu kommer Kristus oss till mötes!"

Varje gång vi firar gudstjänst talar Gud till oss och handlar mitt ibland oss. Därför består liturgin av både ord och handling. Och därför manar en av diakonerna till största möjliga uppmärksamhet inför läsningarna från Bibeln, i synnerhet när evangeliet skall läsas. "Vishet, låt oss vara uppmärksamma!"

Visheten är Jesus Kristus, det levande Ordet, och utropets innebörd: "Nu talar Gud! Lyssna! Skärp alla era sinnen!" Utropet i liturgin väcker församlingens öra och gör oss redo "att höra på lärjungars vis".¹ I våra hjärtan svarar vi med orden från Psaltaren: "Jag vill lyssna till visdomsord."² Visdomsordet, Kristus, står nu mitt ibland oss, för att tala till våra hjärtan.

Efter varje läsning i liturgin svarar vi med en mun: "Så lyder Herrens ord!" Kyrkans tro har alltid, överallt och bland alla döpta, varit att Bibeln inte bara innehåller ord om Gud – den innehåller ord av Gud, ord som leder till Gud. I Den heliga Skrift är det inte olika personer som talar om Gud sådan de upplevt honom; det är den Treenige Guden som talar till oss genom olika personer.

*

¹ Jes 50:4

² Ps 49:5

Vilken är alltså den bibelsyn kyrkans gudstjänst gestaltar?

Det kan uttryckas enkelt: Bibeln är *någon* – inte *något*.

Skriften, säger Augustinus, innehåller ingenting som inte är ett eko av Kristus. ”Allt i Skriften talar om Kristus, och i Kristus får allt i Skriften sin uppfyllelse. Vilken bok vi än öppnar, vare sig i det första eller det nya testamentet, befinner vi oss i en enda bok, och den boken är Kristus.”

Tron på det människoblivna Ordet, Jesus Kristus, formar en bibelsyn som får oss att närma oss Bibeln med vördnad, varsamhet och ömhet. Vi kastar oss inte burdust över Bibeln för att avtvinga den svar på våra frågor. Vi närmar oss Guds ord för att Anden i oss skall forma ett lyssnande hjärta. Vad har Herren att säga mig i dag?

Varje kristen vet att Bibeln kan vara en svår och tidvis tillsluten bok, en text vi stångar oss blodiga mot. Men den kan också vara platsen där vi hör Guds röst och smakar hans ljuvlighet. I liturgin, söndagens gudstjänst, lär vi oss ett förhållningssätt till Bibeln, ett sätt att lyssna och svara, som vi får ta med oss in i de övriga veckodagarnas personliga umgänge av Bibeln. Det sker framför allt i den läsning som i kyrkans tradition kallas *lectio divina* – i synnerhet övad i klostrens värld. Här får vi hjälp att göra lyssnandet till en livshållning, en övning och en livgivande akt. Varje gång vi öppnar Bibeln hör vi Herren säga: ”Kom, mina barn, lyssna på mig.”³

*

Ordets liturgi i gudstjänsten och den egna kammarens *lectio divina* förutsätter och förstärker varandra. Liturgin är den utvalda platsen där Bibeln blir ett levande Ord, ett möte mellan Gud och hans folk. Här lyssnar vi tillsammans, och vi svarar tillsammans. Den dialog som i liturgin sker mellan Gud och hela hans folk, blir i vår *lectio divina* en personlig dialog.

Vad menar vi alltså med *lectio divina*?

Lectio betyder läsning, *divina* har betydelsen gudomlig eller gudagiven. *Lectio divina* är den bedjande, lyssnande, uppmärksamma, meditativa läsningen av Bibeln genom vilken vi träder i relation till honom som är Ordet. Det är den läsning i vilken vi finner skatten i åkern och gör den till vår.⁴ Den läsning som får utsädet, Guds ord, att myllas ner i den goda jorden i våra hjärtan.⁵ Den läsning genom vilken vi bultar på bibelordets dörr så att det öppnar sig.⁶ Den läsning som väcker vår kärlek till Guds ord.⁷ Den läsning som får Guds ord i hela sin rikedom att ta sin boning i oss.⁸

³ Ps 34:12a

⁴ Matt 13:44

⁵ Matt 13:23

⁶ Matt 7:7

⁷ Ps 119:97

⁸ Kol 3:16

Lectio divina syftar alltid till läsning av Bibeln – inte av andra andliga skrifter. Uppbyggliga texter av kyrkofäder eller nutida andliga lärare kan och bör självfallet också läsas. Men uttrycket lectio divina är i kyrkans tradition reserverat för läsningen av Guds ord. Det är en läsning av Bibeln i gemenskap med samme Helige Ande som inspirerat den. De ord som är födda av Anden leder oss till ett rikare liv i Anden. Enzo Bianchi, prior för den ekumeniska komuniteten i Bose i norra Italien, kallar helt enkelt lectio divina för ”läsning i Anden”.

*

Det uppmärksamma läsandet av Guds ord kom så småningom att ges en systematisk beskrivning i den andliga traditionen. En av medeltidens monastiska fäder, Guigo II, ledare för ett karthusiankloster i Frankrike på 1100- talet, har blivit berömd för sitt sätt att beskriva det skeende som bibelläsaren dras in i under sin lectio divina. I ett brev till en broder berättar han hur det klarande för honom:

”När jag en dag var sysselsatt med att arbeta med mina händer, började jag reflektera över människans andliga övning. Plötsligt kom då för min själ de fyra andliga trappstegen, nämligen läsningen, meditationen, bönen och kontemplerationen. Detta är den stegen på vilken munken lyfts upp från jorden till himlen.”

De fyra stegen kallar han alltså på latin *lectio, meditatio, oratio* och *contemplatio* – läsning, meditation, bön och kontempleration. Tillsammans utgör de den andliga övning som kallas lectio divina. Vilka är de fyra stegens uppgift? Guigo skriver: ”Läsningen söker det saliga livets ljuslighet, meditationen finner den, bönen utbeder sig den, kontemplerationen smakar den.” Målet är alltså att *smaka*: ”Smaka och se att Herren är god”, som vi sjunger i Psaltaren.⁹ Eller som det heter i Hebreerbrevet: Ni har ”smakat Guds goda ord och den kommande världens krafter.”¹⁰ Tron är en ”smak” mer än idé.

I sin utläggning gör Guigo en parafra av orden om att be, söka, bulta och finna i Jesu bergspredikan.¹¹ Sök genom att läsa, och du ska finna genom att meditera. Bulta i bön och du kommer att smaka och se att Herren är god. Med andra ord: I läsningen söker vi , i meditationen finner vi, i bönen ber vi om att det vi funnit skall skänkas oss och i kontemplerationen smakar vi Guds godhet.

Låt oss nu se närmare på de fyra stegen.

⁹ Ps 34:9

¹⁰ Hebr 6:5

¹¹ Matt 7:7-8

Lectio – läsningen av Ordet

Själva läsningen är det första steget i vårt gudssökande, den övning genom vilken vi besvarar vårt hjärtas längtan: "Sök Herren, manar mitt hjärta."¹² När vi öppnar vår bibel och börjar läsa får vi säga med Psaltarens bedjare: "Dig, o, Herre, söker jag."¹³ Den inre hållning med vilken vi läser Bibeln gör den stora skillnaden.

För att vår bibelläsning skall bli ett gudssökande behöver vår lectio divina en inre förberedelse, men också en yttre miljö som främjar det uppmärksamma lyssnandet till Guds röst. Till den yttre miljön hör en avskild plats liksom en tid på dagen, som underlättar för oss att finna inre samling och stillhet. Långsamhet i läsningen och regelbundenhet i övningen är viktiga förutsättningar för en fruktbar lectio divina. Läs i ett lugnt och vilsamt tempo, läs texten flera gånger, försök att lyssna uppmärksamt till den med hela ditt hjärta.

En viktig princip är att läsa i följd och inte bara välja favoritställen eller texter som det faller sig. En bibelläsningsplan kan vara till stor hjälp. I synnerhet bör vi göra evangelierna till den "miljö" i Bibeln där vi ägnar oss åt lectio divina. I Ekumeniska Kommuniteten i Bjärka-Säby har bröderna och systrarna en tid avsatt varje morgon då alla mediterar över samma evangelietext – det evangelium som vi sedan möter i liturgins läsning i vespren på kvällen. Textens längd är i regel mellan fem och femton verser.

Till den inre förberedelsen hör bönen om Andens ljus och närvaro i läsningen. Endast Anden kan öppna Ordets hemlighet för oss och göra Bibeln till den utvalda plats där vi möter den Älskade. Enzo Bianchi skriver: "Varje läsning av Skriften förutsätter en *epikles*: ett nedkallande av Herrens Ande – ty Skriften blir ett levande ord endast genom Anden."¹⁴

En bestämd tid för lectio divina, som vi inleder med bön, skapar inom oss en förväntan att Guds röst skall nå oss i vår bibelläsning. Denna förväntan kan göra att vi börjar läsa Bibeln på ett nytt sätt. Varje ord blir dyrbart. Vi kommer till Guds ord med en kärlekens uppmärksamhet. Vi påminner oss själva att det vi nu gör inte bara är att studera Bibeln eller läsa vilka ord som helst. Vi ber. Vi står inför Guds ansikte, redo att lyssna till honom och svara honom i en dialog som drar oss allt närmare honom. Vi läser nu inte längre Bibeln för att ha läst. Vi läser för att läsa. Och själva läsningen gör något med oss. Den väcker en hunger, skänker en sötma, drar våra hjärtan in i den Heliga Treenighetens läkande liv.

Meditatio – begrundandet av Ordet

"Den kloke begrundar visdomsordet, att kunna lyssna är den vises glädje", skriver Jesus Syrak.¹⁵ Och i Psaltaren sjunger David: "Vad jag älskar din lag! Jag begrundar den dagen lång."¹⁶

¹² Ps 27:8a

¹³ Ps 27:8b

¹⁴ Epikles är den liturgiska termen för bönen om Anden, och syftar då framför allt till den del av den eukaristiska bönen där prästen leder församlingen i en bön om att Anden skall röra vid de församlade, och vid de heliga gåvorna av bröd och vin. Men ordet epikles kan också, så som broder Enzo gör, användas i samband med vår personliga lectio divina.

¹⁵ Jesus Syraks vishet 3:29

¹⁶ Ps 119:97

Begreppet *meditation* relaterar i den kristna traditionen alltid till Bibeln. Meditationen är sökandet efter Skriftens fördolda sanning. "Den liksom gräver efter skatten, finner den och visar fram den", säger broder Guigo. I meditationen reflekterar vi, med den Helige Andes hjälp, över det vi läst. Vi söker den djupare innebörden. Vi spanar efter andlig insikt och sanning att ledas av i vårt personliga liv. De frågor vi bär med oss i vår lectio divina är inte "Vad tänkte Petrus när Jesus gjorde så?" utan snarare: "Hur handlar berättelsen om mitt liv?" Vi lyssnar i Ordet till vad Gud vill säga oss, men utan att ägna oss åt psykologiseringar och grävande i vårt inre. Vi fäster blicken på Jesus i läsningen. Kristus är alltid skatten Skriftens åker. Vi finner honom inte bara när vi mediterar över evangelierna – även om det är enklast att möta honom där – men var vi än läser i Bibeln.

Klosterfadern Pachomios är den förste som beskriver meditationen som ett "idisslande" (lat. *ruminatio*) av Guds ord. Karthusianmunken Guido knyter an till denna bild och skriver: "Läsningen lägger den fasta födan i munnen, meditationen tuggar och sönderdelar den, bönen får känning av dess smak, kontemplerationen är själva den ljuvlighet som gläder sig över och anammar födan."

Oratio (bön) – vårt svar på Guds inbjudan

Vår lectio divina inbjuder oss att delta i det eviga samtal som pågår i den Heliga Treenigheten, och som inte minst Psaltaren så ofta låter oss lyssna till. Bönen är vårt deltagande i samtalet mellan Fadern och Sonen. Vi är inte längre enbart betraktare, lyssnare; även vi får nu öppna munnen, tala och framställa vår begäran i enlighet med Paulus ord: "låt honom få veta alla era önskningsar."¹⁷

Den bön som föds genom lectio och meditatio kallas i Nya testamentet "bön i den Helige Ande".¹⁸ Den är djup som ropar till djup, en hjärtats bön, upplyst av Kristi ansikte som lyser mot oss i det Ord vi läst och mediterat över. Vi får nu tala till Gud som en vän talar till en vän. Han har ju sagt: "Jag kallar er inte längre tjänare. Jag kallar er vänner, därför att jag har låtit er veta allt vad jag har hört av min fader."¹⁹ Meditationens syfte är denna djupare erfarenhet av bön: den vänskap där man inget har att tacka för, och inte behöver bli tackad för något – utom för vänskapen.

Contemplatio (kontemplation) – den ljuvliga smaken av Guds närvaro

Skeendet i vår lectio divina, med dess olika steg, hör organiskt samman och får därför inte åtskiljas från varandra. Det rör sig inte om en statisk process där vi först läser, sedan mediterar, så småningom ber och slutligen kontemplerar. De olika momenten övergår naturligt i varandra och skapar en dynamisk samverkan på djupet. När vi säger att bönen leder till kontemplation menar vi inte att kontemplerationen är något *annat* än bön. Ordet *contemplatio* har innebörden av att "skåda" – det som alltid sker när Anden leder och levandegör vår bön. "Alla vi som utan slöja för ansiktet skådar Herrens härlighet, förvandlas till en och samma avbild."²⁰

¹⁷ Fil 4:6

¹⁸ Jud v 20

¹⁹ Joh 15:15

²⁰ 2 Kor 3:18

Här rör vi vid målet för alla andliga övningar, för hela vår kristna efterföljelse, och därmed också för vår lectio divina. Vi läser och lyssnar till Ordet, inte bara för att gripas och hänföras, utan för att förvandlas till en bild av Ordet. "Lectio divina leder oss in i erfarenheten av att vara Guds älskade, när vi i glädje, förundran och självförglömmelse skådar Gud", skriver Enzo Bianchi. Men vägen dit är inte alltid enkel. Det händer att vi går igenom långa perioder när Ordet känns stumt, våra försök att lyssna upplevs fruktlösa och vår egen oförmåga att bedja förstärks av förnimmelsen av Guds tystnad. "Vad som då är viktigt", fortsätter broder Enzo, "är att vi är trogna vår föresats att dagligen söka Gud i Ordet. Förr eller senare kommer Ordet att finna en öppning in till våra hjärtan och bryta ned de hinder vi byggt upp."

Den medeltide karthusianmunken Guigo beskriver ofta kontemplerationen som en "smak" av Gud. Med uttrycksfulla bilder sätter han ord på vad som kan ske i vår dagliga lectio divina: "Läsningen är höljet, meditationen mörken, bönen åstundar att få njuta sötman, kontemplerationen fröjdar sig över att ha fått del av dess ljuvliga smak." Eller med en annan bild: kontemplerationen "gör den törstande själen drucken av den himmelska ljuvlighetens dagg."

Lectio divina är alltså den läsning av Bibeln som tar oss innanför bokstavens hölje i Skriften och låter oss möta Gud som är Ande. Bokstaven skall inte överges, och man behöver ständigt återvända till den. Men den är endast Guds klädedräkt. För att vi skall finna Gud själv måste bokstaven öppna sitt skal för oss. Det är betecknande att gudsälskarna i alla tider varit djärvare i sin bibelläsning än vad teologerna är och får tillåta sig att vara. De är fria också i förhållande till bokstaven därför att de smakat den verklighet som bokstaven bara provisoriskt förmår uttrycka utan att någonsin helt kunna uttömma.

För att verkligen finna Gud måste man ibland våga släppa taget om bokstaven. Är det för att vi saknar det modet som vår längtan efter större närhet till Jesus så ofta förblir ouppfylld? Som Egied van Broeckhoven uttrycker det i sin andliga dagbok: "Den som inte vågar sig på kärleken och inte på Gud, kastar sig på bokstaven."

I vår lectio divina närmar vi oss Skriften, och läser i den, inte för att finna förklaringar utan för att våra liv skall bli förklarade. På den vägen kan det visa sig att vi får en helt "ny" bibel.

Peter Halldorf